

ЮРИДИЧНА БЕЗПЕКА ОСОБИ: ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ ТА ЗАКОНОДАВСТВО

Бабенко А. М., Борисова О. О., Суханова Д. С., Шаповалова І. О.

У статті досліджено поняття «безпека» в історичному та теоретичному аспектах, проведено аналіз сучасного вітчизняного законодавства на предмет наявності визначення понять різних видів безпеки. Виявлено, що нині найбільша увага законодавця та теоретиків сконцентрована на питанні національної безпеки, до складу якої науковці включають такі її види: інформаційну, економічну, фінансову, екологічну, державну, громадську та інші.

Проте Конституція України не тільки наголошує на захисті національних інтересів, а також проголошує найвищою цінністю безпеку людини. Саме на одному з видів безпеки особистості автори і вирішили сконцентрувати свою увагу. Юридична безпека особи як самостійна правова категорія, на нашу думку, має право на існування, адже вона повністю відповідає ціннісним основам, закладеним Конституцією, та актуалізується на тлі євроінтеграційних процесів, які проходить наша держава. Саме тому питання дотримання і розширення прав людини, їх ефективного захисту, профілактики порушень – це частина загальної європейської політики та одне із першочергових завдань для українського законодавця. Потреби українського суспільства в підвищенні рівня безпеки та її гарантій є високими.

Автори переконані, що сама дефініція «юридична безпека особи» та її повна розроблена концепція може зайняти своє місце в юридичній доктрині, отримавши більше уваги з боку науковців та теоретиків права, адже вона органічно вписується в загальну концепцію прав людини, має наголос на необхідності посилення позицій законності та реалізації цього принципу (принципу законності) в повній мірі всіма інституціями державної влади та посадовими особами.

У статті представлено авторське визначення поняття «юридична безпека особи», виокремлено її ознаки, висловлено думку про співвідношення понять «правова безпека» та «юридична безпека». У статті також висловлено ідею про необхідність створення стратегії юридичної безпеки особи в Україні.

Ключові слова: безпека, національна безпека, правова безпека, юридична безпека, законність,

юридична безпека особи, концепція юридичної безпеки, євроінтеграція, стратегії безпеки, права людини.

Babenko A. M., Borysova O. O., Sukhanova D. S., Shapovalova I. O. Legal security of the person: history, theory and legislation

The article researches the concept of “security” in historical and theoretical aspects, analyzes the current domestic legislation for the definition of different types of security. It reveals that currently the major attention of legislators and theorists is focused on “national security”, which includes its other types: informational, economic, financial, environmental, state, public and others.

However, the Constitution of Ukraine emphasizes the protection not only of national interests, but also proclaims human security as the highest value. The authors decided to focus on one particular type of personal security. We consider that the judicial security of a person, as an independent legal category, has the right to exist, as it fully complies with the values established by the Constitution and is relevant against the background of European integration processes that our country is undergoing. Since the issues of observance and expansion of human rights, their effective protection and prevention of violations make a part of the general European policy. Because the issues of observance and expansion of human rights, their effective protection, prevention of violations are part of the general European policy and one of the priority tasks for the Ukrainian legislator. And the needs of Ukrainian society in improving security and its guarantees are high.

Therefore, the definition of “judicial security of the person” and its full concept can take its place in legal doctrine, receiving more attention from scientist and theorists of law. After all, it fits organically into the general concept of human rights, emphasizes the need to strengthen the rule of law and implement this principle (the principle of legality) in full by all institutions of state power and officials.

The article presents the author’s definition of “judicial security of a person”, highlights its features, expresses

the opinion on the correlation between the concepts of “legal security” and “judicial security”, and expresses the idea on the need to create the Strategy of judicial personal security in Ukraine.

Key words: security, national security, legal security, judicial security of a person, European integration, security strategies, human rights, legality, concept of legal security.

Постановка проблеми. Події, які відбулися на території нашої країни протягом 2014-2015 років, запустили безліч глобальних трансформаційних процесів, які призвели до збільшення ризиків, загроз та негативно вплинули на рівень безпеки як окремих осіб, так і всіх суб'єктів громадянського суспільства, державних інституцій та нашої держави загалом. Свого часу Карл Густав Юнг казав: «У кожного покоління – своя війна». На жаль, мешканці України мають змогу на власному досвіді відчути справедливість цих слів.

Не дивно, що відтоді у фокусі уваги всього суспільства України стала **безпека** як особливо цінне явище та умова нормального функціонування громадянського суспільства, необхідний елемент існування сталого державного управління та як першочергова потреба кожної людини.

Безпека – це дуже об'ємна і багатогранна категорія, яку досліджує філософія, психологія, соціологія, політологія, кримінологія, право, економіка, військова та інші сучасні науки. З огляду на це вона потребує великої уваги науковців різних сфер, що вказує на складність та надзвичайну **актуальність** зазначеного феномену, адже безпека (в тому числі і безпека кожного індивідуума) в усіх її проявах визначає ступінь комфорту певного життєвого середовища.

Мета статті. У зв'язку з обраною темою наукового пошуку ми поставили мету та окреслили такі завдання нашого дослідження: проаналізувати історичні, теоретичні та прикладні джерела (законодавство України) на предмет визначення та змісту понять різних видів безпеки; дослідити актуальність та правильність визначення ще одного виду безпеки, а саме юридичної; надати визначення поняттю «юридична безпека особи»; запропонувати авторське бачення співвідношення понять «юридична» і «правова» безпека людини тощо.

Аналіз останніх досліджень. У фахових періодичних виданнях ми часто зустрічаємо праці вчених-правознавців, які присвячені різним видам безпеки. Термін «правова безпека» вперше запропонував видатний німецький правознавець, філо-

соф права та політик Густав Радбрух, який обіймав посаду міністра юстиції Німеччини. У вітчизняній правовій теорії питанню правової безпеки присвятив багато уваги доктор юридичних наук Ігор Федорович Корж.

У наукових дослідженнях останніх років національна безпека стала предметом досліджень В.С. Батиргарєєвої, О.В. Баюка, Б.М. Головкина, С.О. Кузніченка, В.Г. Пядишева та інших вчених. Економічну та фінансову безпеку досліджували та продовжують це робити Н.С. Карпов, С.І. Лекар, О.В. Ставицький, В.Т. Білоус, З.С. Варналій, І.Ф. Баланюк та інші вчені-правознавці.

На проблему юридичної безпеки звертали увагу такі науковці із зарубіжних країн: Ядвіга Потшеш (Польща), Чернева Бойка (Болгарія). Водночас проблема юридичної безпеки у контексті сучасних вітчизняних реалій довго залишається невирішеною.

Виклад основного матеріалу. Безпека як поняття використовується для опису широкого кола явищ, пов'язаних з соціальними, екологічними, технологічними, економічними, організаційними факторами. Вона є однією з базових потреб людини. Саме поняття «безпека» походить від латинського слова “securitas”, що перекладається як «без турботи, страху».

Життя та діяльність людини протягом усієї історії її існування завжди пов'язані з різноманітними ризиками, загрозами, небезпеками, які у звичайних ситуаціях створюють певні труднощі, а в складних та екстремальних стають небезпечними та загрозливими. Організація безпечного життя людини є найбільш затребуваною й актуальною проблемою як для окремої особистості, так і для органів публічної влади, які зобов'язані забезпечити безпечні умови для життя людей на певній території [1, с.144].

Англійський філософ-матеріаліст Томас Гоббс досліджував категорію безпеки та її зв'язок з державою. Категорія «безпека» у Гоббса набуває більш досконалого і наукового характеру. Він довів об'єктивний взаємозв'язок безпеки держави і особистості. Для Гоббса стану миру і безпеки неможливо набути без сильної держави, адже держава засновується на основі громадського договору усіх індивідів, виникає як відповідь людини на небезпеку природного середовища, є проявом людського прагнення до безпеки як головної умови виживання та існування [2].

З тим, що потреба у безпеці – це фундаментальна, базова потреба, яка вконструйована в тіло і психіку людини і продиктована нашою біологіч-

ною природою, згодні і представники психологічної науки.

Потреба у безпеці займає друге місце у загальновідомій піраміді Маслоу – ієрархії потреб, яка була запропонована американським психологом Абрахамом Маслоу ще в першій половині минулого століття та виявилася настільки точною і змістовною, що майже не отримала критики. Її досі використовують фахівці різних галузей. Він визначив п'ять наборів цілей, які іменував базовими потребами. До них вчений відніс фізіологічні потреби, **потребу у безпеці**, потребу в любові, потребу в задоволенні почуття власної гідності і потребу в самоактуалізації. Психолог писав: «Людські потреби розташовуються у вигляді ієрархії. Іншими словами, появи однієї потреби зазвичай передують задоволення іншої, більш значущої» [3].

У цьому сенсі не викликає сумніву, що людині як елементу соціальної системи складно реалізувати певні функції (займатись своїм розвитком, творчістю, виконувати роботу і тощо), якщо вона не відчувається в безпеці.

Загальновідомим є той факт, що держава Україна офіційно взяла на себе зобов'язання забезпечити безпеку людини і громадянина, адже у статті 3 Конституції України зазначено: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [4].

У першій частині статті 17 нашої Конституції прямо закріплено, що «захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього українського народу».

Отже, ми можемо зробити попередній **висновок**, що Основний Закон держави гарантує захист безпеки на двох рівнях: на індивідуальному рівні держава забезпечує безпеку людині, а на загальнодержавному рівні вона створює безпеку для життєдіяльного середовища (захист суверенітету, територіальної цілісності країни, забезпечення економічної, інформаційної та інших видів безпеки).

Під час підготовки цієї статті ми звернули увагу на цікавий статистичний факт. Якщо звернутись до системи пошуку на офіційному сайті Верховної Ради України та проаналізувати законодавство, яке стосується національної безпеки за період останніх 10 років, то можна побачити, що в 2011 році за цим критерієм відображається 13 документів, а в 2021 (станом на 24 вересня 2021 року) – 103. Тобто увага органів державної

влади до теми національної безпеки збільшилась майже в 10 разів. Це не є дивним, оскільки суверенітет та територіальна цілісність України були порушені.

Восени 2020 року в Указі Президента України був затверджений дуже важливий документ – стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни». Згідно з текстом стратегії пріоритетами національних інтересів України та забезпечення національної безпеки є такі: 1) відстоювання незалежності і державного суверенітету; 2) відновлення територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону України; 3) суспільний розвиток, насамперед розвиток людського капіталу; 4) захист прав, свобод і законних інтересів громадян України; 5) європейська і євроатлантична інтеграція [5].

Цей документ став основою для розроблення таких документів, як Стратегія людського розвитку, Стратегія воєнної безпеки України, Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України, Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України, Стратегія економічної безпеки, Стратегія енергетичної безпеки, Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату, Стратегія біобезпеки та біологічного захисту, Стратегія інформаційної безпеки, Стратегія кібербезпеки України, Стратегія зовнішньополітичної діяльності, Стратегія забезпечення державної безпеки, Стратегія інтегрованого управління кордонами, Стратегія продовольчої безпеки, Національна розвідувальна програма.

Деякі з цих документів уже прийняті і вступили в дію, інші готуються. Не можна не відмітити цілісність і глибину підходу керівництва країни до питань безпеки, адже Стратегія національної безпеки охоплює широке коло відносин і сфер суспільного життя, в яких працюють фахівці різних профілів задля посилення захисту рівня якості життя та для його зростання.

Під **національною безпекою** законодавець розуміє «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз» [6, ст. 1].

У законодавстві України також ми можемо знайти визначення поняття «**кібербезпека**». Згідно з Законом України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» кібербезпека – це захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпе-

чуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі [7].

Поняття «інформаційна безпека», безумовно, є вагомим частиною національної безпеки, однак наразі в законодавстві воно відсутнє. Хоча термін «інформаційна безпека» неодноразово застосовується у законах України «Про національну безпеку України» та «Про інформацію», у цих законах не визначено, що саме мається на увазі під інформаційною безпекою та забезпеченням інформаційної безпеки.

У проєкті закону України «Про внесення змін до законів України щодо інформаційної безпеки» пропонувалося визначити інформаційну безпеку як «стан захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, при якому запобігається завдання шкоди через неповноту, несвоєчасність і недостовірність поширюваної інформації, порушення цілісності та доступності інформації, несанкціонований обіг інформації з обмеженим доступом, а також через негативний інформаційно-психологічний вплив та умисне спричинення негативних наслідків застосування інформаційних технологій» [8]. Проте цей законопроект був відправлений на доопрацювання.

Продовжуючи дослідження законодавства на предмет визначення понять різних видів безпеки, варто відзначити, що поняття «екологічна безпека» міститься у статті 50 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Екологічною безпекою є такий стан навколишнього природного середовища, за якого забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей.

Екологічна безпека гарантується громадянам України здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів. А діяльність фізичних та юридичних осіб, що завдає шкоди навколишньому природному середовищу, може бути припинена за рішенням суду [9].

Визначення поняття «**економічна безпека**» ми знаходимо в такому нормативно-правовому акті, як Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року, яка була введена в дію Указом Президента України у серпні 2021 року.

Економічна безпека – це стан економіки, за якого досягаються основні національні еконо-

мічні інтереси. Основними національними економічними інтересами є забезпечення економічної стійкості, високої конкурентоспроможності української економіки у світовому економічному середовищі та досягнення на цій основі високих стандартів якості життя населення [10].

Задля забезпечення захисту економіки та протидії економічним правопорушенням нещодавно був створений новий орган виконавчої влади – Бюро економічної безпеки, що має виконувати правоохоронну, аналітичну, економічну, інформаційну та інші функції [11].

Проведений аналіз законодавства дає можливість зробити висновок, що питання національної безпеки, безумовно, наразі є пріоритетом державної політики. Усі названі види безпеки (економічна, екологічна, інформаційна та інші) є складовими елементами національної безпеки та водночас складовими частинами безпеки життя кожної людини.

За цими дефініціями мають стояти такі складники: масиви нормативно-правових **процедурних норм**, які гарантують фізичній особі виконання положень Конституції щодо захисту її прав і свобод, а також безпечні умови життя на території України; відкритість та доступність інформації про стан безпеки економічного, інформаційного поля та усіх інших, а також доступ до інформації про наявні ризики чи рівень небезпеки; відкриті та прозорі процеси реалізації прав та якнайшвидше усунення їх порушень. На нашу думку, якщо такі умови створені, можна говорити про **юридичну безпеку** особи.

Нині поняття «юридична безпека» відсутнє в українському законодавстві взагалі і дуже рідко зустрічається в теоретичних працях науковців-правознавців. У засобах масової інформації ми знаходимо статті під назвами «Юридична безпека бізнесу» [12] або «Юридична безпека підприємства», автори яких пропонують пакети юридичних послуг, які, на їх думку, можуть забезпечити юридичній особі безпеку її функціонування, обіцяючи захистити суб'єктів господарювання та підприємництва від рейдерських захоплень та незаконних поглинань, забезпечити внутрішній та зовнішній порядок юридичної документації, супроводжувати спілкування підприємств з органами влади.

Тобто в поняття «юридична безпека бізнесу» закладаються гарантії високої компетентності та професійності юридичних фірм (або приватних юристів), які мають забезпечити законне функціонування підприємства з урахуванням всіх вузькоспеціальних юридичних нюансів та не допустити

порушення прав господарюючих суб'єктів іншими особами, контрагентами, державними органами або навіть їх працівниками.

Також юристи-практики використовують термін «правова безпека компанії», розуміючи під нею такий стан захищеності інтересів компанії, за якого забезпечується максимальне дотримання усіма підрозділами обов'язкових для компанії вимог, а відносно правових ризиків виконується ефективна робота для їх своєчасного виявлення і мінімізації [13].

Як ми бачимо, поняття «правова» та «юридична» безпека в контексті господарської діяльності підприємств та функціонування бізнесу суттєво між собою не відрізняються.

Однак у юридичній теоретичній науці поняття «юридична безпека» та «правова безпека» деякі автори не вважають тотожними. Наприклад, І.Ф. Корж висловлює таку думку: «Правову безпеку потрібно відрізнити від юридичної безпеки як особливого різновиду соціальної безпеки. Під юридичною безпекою потрібно розуміти стан правового захисту (забезпеченості, гарантованості) життєво важливих інтересів суб'єктів права у зв'язку з їхнім вступом у сферу правових (юридичних) відносин, тобто мінімізацію негативного впливу на функціонування суб'єкта правових факторів ризиків, викликів, небезпек і загроз; здатність юридичними засобами протидіяти зовнішнім і внутрішнім загрозам об'єктивного або суб'єктивного характеру.

Головний вихідний момент юридичної безпеки полягає в захисті від протиправних (незаконних) посягань або мінімізації їхнього негативного впливу, а також у наявності можливості для подальшого відновлення порушених інтересів в рамках правового поля. Правовий (юридичний) захист суспільних відносин у такому разі є функцією та обов'язком держави, яка для цього створює відповідні органи влади, регламентуючи їхню діяльність в нормативно-правових актах» [14, с. 60].

В іншій своїй роботі І.Ф. Корж відзначає: «Право є універсальним механізмом гарантування як національної безпеки, так і всіх видових безпек. Правова безпека – це самостійний вид соціальної безпеки, це центральний визначальний вид національної безпеки. Основу концепції правової безпеки становлять поняття (розуміння) умов, джерел, шляхів, механізмів негативного впливу (спотворення правових норм, конфлікт норм, утворення правових прогалів, неналежна процедура виконання, ігнорування дії норм, під-

міна понять, корупція тощо) на правову систему» [15, с.15].

На нашу думку, наведена точка зору дуже цікава та змістовна, адже поняття правової безпеки розглядається, так би мовити, зверху, тобто через великі категорії, наповнені широким змістом, такі як правова система. Однак ми хочемо запропонувати подивитись на таке явище, як юридична (правова) безпека, з рівня людини.

Але перед цим було би доцільно представити нашу думку щодо співвідношення понять «правова безпека» та «юридична безпека». Ми вважаємо, що «правове» та «юридичне» – це поняття дуже близькі, як право і юриспруденція.

Юриспруденція вивчає право, а право як особливе явище соціального життя і продукт людської еволюції – зміст юриспруденції. Вони співвідносяться як тіло і душа людини. Тіло – це форма, представлена в матеріальному світі, зрозуміла та чітка форма. І вона не порожня, а наповнена змістом, адже людина – це не тільки фізичний об'єкт складної структури, представлений множиною клітин. Це також велика множина нематеріальних проявів – думок, почуттів, емоцій, віри, внутрішніх цінностей та прагнень.

У цій метафорі тіло – це юридична складова, яка втілюється в матеріальному світі через нормативно-правові акти, тобто закони та кодекси, листи та розпорядження владних органів, судові рішення, накази та протоколи, тобто правові норми, що мають певну форму; а душа – це саме право, яке представлене не тільки буквою закону, але і духом закону, цінностями і принципами, закладеними юридичною доктриною, змістом правових норм.

Право регулює відносини, які існують в людському середовищі та в державі. Водночас процес регулювання відносин стає особливим моментом, юридичним процесом, під час якого ми бачимо «живе життя права», яке стає доступним для ока та руки людини, адже з'являються юридичні документи (паперові чи електронні). Ось цей момент, на нашу думку, є точкою юридизації права. У «душі» – права – з'являється «тіло» – юридичні дії, які рано чи пізно призводять до появи документа.

З огляду на це зараз ми не проводимо розрізнення понять «правова» та «юридична» безпека, адже право і юриспруденція – категорії, що не є протилежними: право – це поняття юриспруденції, а юриспруденція – це наука, що вивчає право. Ми обираємо тримати фокус уваги на природі явищ, на їх суті, яка є однаковою для обох контекстів: правова/юридична безпека особи – це

поняття, що ґрунтується на законності, дотриманні прав людини, безперешкодній реалізації прав та свобод, а також їх відновленні.

Стан непорушення законних прав і свобод людини і громадянина (як з боку суб'єктів публічного права, так і з боку інших осіб), тобто відсутність кризових станів, таких як психологічне напруження та емоційний дискомфорт, відкриті конфлікти з порушниками прав, звернення до третіх осіб – владних органів виконавчої влади, які задіюють примусові інструменти до судової інстанції, **можна назвати юридичною безпекою особи.**

Безумовно, поняття «юридична безпека особи» існує там, де суспільство і держава визнають права людини.

Ми пропонуємо розуміти поняття «юридична безпека особи» як такий стан правового поля держави і суспільства, за якого:

1) права і свободи людини задекларовані головними нормативно-правовими актами країни;

2) вони відомі і зрозумілі самій людині, тобто доступні для ознайомлення, а також надається детальне роз'яснення як змісту прав і свобод, так і плану дій у разі їх порушення;

3) існують чіткі та ясні **процедури** реалізації цих прав (тобто декларативні норми – не стають «нормами-фантомами», які не мають життя, тому що не реалізуються фактично, адже відсутній прописаний механізм їх реалізації; або процедури їх реалізації складні, незрозумілі, запутані і бюрократично обважнюють на стільки, що реалізація прав стає неможливою);

4) людині гарантується відновлення її порушеного права в найкоротші терміни (на жаль, якщо через технічну або іншу помилку на майно особи було накладено арешт, процедура його зняття може затягнутись на багато місяців і за помилку державної системи особа заплатить своїм часом та грошима);

5) органи державної влади в усій своїй діяльності орієнтовані на гарантію та захист прав та інтересів людей, самі не порушують їх.

Неприємна ілюстрація до останнього пункту, яка, на нашу думку, яскраво характеризує стан юридичної безпеки особи в Україні, така: чотири роки поспіль Україна займала третє місце серед країн в Європейському суді з прав людини за скаргами її громадян на неї, поступаючись лише Туреччині та Росії. Лише у 2021 році кількість скарг зменшилась, а третє місце у цьому рейтингу зайняла Польща [16].

На думку спадає відома юристам латинська фраза римського поета Ювенала: “Quis custodiet

ipsos custodes?”, яка в перекладі звучить так: «Хто буде охороняти самих охоронців?». Застосовуючи ці слова в нашому контексті, зазначимо таке: хто контролює того, хто контролює безпеку в державі, в тому числі і юридичну? Це питання поки що ми лишаємо відкритим та запрошуємо колег до дискусії.

Висновки. Останнім часом велика увага законодавця приділяється питанням національної безпеки України, що є зрозумілим та необхідним. Але, захищаючи державу, не варто забувати про захист особи у цій державі, особливо зараз, коли Україна знаходиться на шляху євроінтеграції та має підтвердити своє прагнення до європейських стандартів якості прав людини. На нашу думку, поряд із стратегіями про воєнну, інформаційну, економічну безпеку має з'явитись і стратегія про юридичну безпеку осіб в Україні.

Правова теоретична наука може сприяти цьому, приділяючи більше уваги концепції юридичної безпеки, зокрема юридичній безпеці особи. Це, безумовно, сприятиме наповненню вітчизняної юридичної доктрини актуальним та сучасним матеріалом, на який зможе спиратись законодавець та органи виконавчої влади у своїй державно-правовій практиці. Наслідком цього стане зростання рівня особистої безпеки людини в Україні.

Література

1. Федорова А.С. Компаративний аналіз дефініції «безпека». *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 11. С. 144-148.
2. Томас Гоббс. Левиафан : переклад с англ. А. Гуретман. Москва : Азбука, 2020. 704 с.
3. Маслоу А. Мотивація та особистість. *Майстри психології*. 3 вид. Санкт-Петербург : Питер, 2015. 400 с.
4. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР (зі змін., внес. згідно із законами України станом на 03.09.2019 р. № 27-ІХ). *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Стратегія національної безпеки України «БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ – БЕЗПЕКА КРАЇНИ : Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 10.08.2021).
6. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст.241.
7. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 5 жовтня

2017 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 45. Ст. 403.

8. Про внесення змін до законів України щодо інформаційної безпеки : проєкт Закону України від 26.11.2018 р. № 9340. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65011 (дата звернення: 10.08.2021).

9. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 (зі змінами від 13.04.2020 р. №554-IX ВВР, 2020, № 37. Ст. 277). *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.

10. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року : Указ Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613> (дата звернення: 20.08.2021).

11. Про Бюро економічної безпеки України : Закон України від 28 січня 2021 р. № 1150-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. № 23. Ст. 197.

12. Вовк О. Інтерв'ю «Юридична безпека». 2021 URL: https://firm.ua/ua/kyiv/interviu_iurydychna_bezpeka.html (дата звернення: 20.08.2021).

13. Масалин Е., Закиров В., Нуркеев Д. Правовая безопасность компании и роль юридической службы в ее построении. 2020. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30966926 (дата звернення: 20.08.2021).

14. Корж І.Ф. Концептуальні засади правової безпеки. *Інформація і право*. 2020. № 1 (32). С. 55-65.

15. Корж І.Ф. Право і правова безпека в українських реаліях. *Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія «Юридичні науки»*. 2020. Т. 31 (70), ч. 1. № 2. С. 13-19.

16. Україна вийшла з трійки країн, з якими найчастіше судяться в Європейському суді з прав людини. 2021. URL: <https://opendatobot.ua/analytics/european-court> (дата звернення: 02 вересня 2021).

Бабенко А. М.,

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри державно-правових дисциплін
Одеського державного університету
внутрішніх справ

Борисова О. О.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
Одеського державного університету
внутрішніх справ

Суханова Д. С.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
Одеського державного університету
внутрішніх справ

Шаповалова І. О.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
Одеського державного університету
внутрішніх справ